

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Jeugdzorg: who cares?

Bruning, M.R.

Citation

Bruning, M. R. (2008). Jeugdzorg: who cares? In *Meijers-lezing*. Universiteit Leiden: Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/41999>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/41999>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Jeugdzorg: who cares?

Meijers-lezing 8 januari 2008, prof. Mariëlle R. Bruning

Who cares?

Het zal u het afgelopen jaar niet zijn ontgaan: de jeugdzorg staat hoog op de politieke agenda en de kranten staan er vol van. Ik noem bijvoorbeeld de dramatische incidenten zoals dat van het Maasmeisje Gessica en Savanna, met daarbij vervolging door het OM van de gezinsvoogd in dienst van Bureau Jeugdzorg, lange wachtlijsten waardoor de jeugdzorg onder vuur is komen te liggen en ernstige kritiek op de onveilige situatie in (gesloten) justitiële jeugdinrichtingen door de Algemene Rekenkamer en de Inspectie Jeugdzorg. Tegelijkertijd raakt de politiek steeds meer doordrongen van het feit dat kinderen en gezinnen bijzondere overheidsaandacht verdienen. Dit blijkt wel uit het eerste Programmaministerie voor Jeugd en Gezin in de Nederlandse geschiedenis, waar minister Rouvoet zich sinds het voorjaar intensief bezighoudt met de jeugdzorg. Al vóór de zomer van 2007 lag er een uitgebreid programma, Alle Kansen voor Alle Kinderen, waarin de nadruk wordt gelegd op preventie door eerder de problemen op te sporen en aan te pakken. De aanpak die in het programma wordt beschreven, is de vrijblijvendheid voorbij. Dit programma getuigt van een actieve inzet voor jeugd en gezin in de komende kabinetsperiode en is dan ook veelbelovend, te meer nu in het programma is aangegeven dat het VN-Verdrag voor de Rechten van het Kind – het IVRK – als basis zal dienen voor jeugd- en gezinsbeleid. Dat stemt een LUF-hoogleraar jeugdrecht bepaald vrolijk. De drie lijnen in het beleidsprogramma zijn als volgt geformuleerd:

1. opgroeien doe je in een gezin,
2. omslag naar preventie - namelijk problemen eerder signaleren en aanpakken -
3. en vrijblijvendheid voorbij.

Een van de vele onderdelen die in het beleidsprogramma worden genoemd, is de herziening van wetgeving inzake de kinderschermingsmaatregelen en de beëindiging van de zogenaamde ‘samenplaatsing’ van civielrechtelijk en strafrechtelijk geplaatste jongeren in justitiële jeugdinrichtingen. Op het eerstgenoemde thema kom ik straks nog uitgebreid terug. Behalve dit beleidsprogramma is er vanuit het ministerie voor Jeugd en Gezin ook een actieplan Aanpak Kindermishandeling gepresenteerd. Leidend in het Actieplan zijn vier kerndoelen, te weten: voorkomen, signaleren en stoppen van kindermishandeling en beperken van door de kindermishandeling toegebrachte schade. Het actieplan bevat onderdelen zoals het werken met meldcodes, deskundigheidsbevordering van professionals, en betere samenwerking en gegevensuitwisseling tussen professionals.

Who cares? Everyone Cares! zo lijkt dus het antwoord op mijn vraag. Minister Rouvoet, overheid, politiek, samenleving, belangenorganisaties, iedereen lijkt zich druk te maken om de jeugdzorg. Maar hoe zit het met de wetenschap, en in het bijzonder de juridische: maakt die zich ook druk om en is die druk met jeugdzorg?

In mijn wetenschappelijke loopbaan heb ik nooit eerder zoveel parlementaire stukken zien langskomen over jeugdzorg en alles wat daarmee verband houdt als in het afgelopen jaar. Het houdt in elk geval een bijzonder hoogleraar jeugdrecht flink bezig. Jeugdzorg lijkt in het afgelopen jaar een ‘hot issue’ is zijn geworden; landelijke dagbladen hebben speciale verslaggevers werkzaam op het thema ‘jeugd en gezin’, commerciële congresbureaus storten zich op het thema jeugd voor dure congresdagen en hogescholen ontwikkelen masterprogramma’s jeugdzorg. De Chair Jeugdrecht die het LUF in 2006 heeft ingesteld, had wat dat betreft niet op een beter moment kunnen starten. De vele ontwikkelingen in de jeugdzorg maken wetenschappelijk onderzoek naar dit thema namelijk bij uitstek maatschappelijk relevant, hard nodig, zelfs noodzakelijk. Dit wetenschappelijk onderzoek is

vanuit verschillende disciplines onmisbaar. Zo is onderzoek vanuit de gedragswetenschappen en medische discipline nodig om te komen tot kwalitatief betere vormen van hulpverlening. Er is de laatste jaren veel meer aandacht voor effectieve gedragsinterventies die evidence-based zijn. Zo heeft het ministerie van Justitie de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie ingesteld om de kwaliteit van gedragsinterventies te kunnen vaststellen. Hiervoor zijn kwaliteitscriteria opgesteld. Justitie wil in de toekomst alleen positief gewaardeerde gedragsinterventies financieren.

Daarnaast is het echter van groot belang dat er vanuit de juridische discipline wetenschappelijk onderzoek wordt verricht naar de jeugdzorg. Nu de praktijk van de jeugdzorg van oudsher weinig juridisch is georiënteerd, dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Raad voor de Kinderbescherming als dienst van Justitie, valt er extra veel te winnen aan juridische kwaliteit en professionaliteit en wetenschappelijk onderzoek kan hier een belangrijke bijdrage aan leveren.

Juist de wisselwerking tussen wetenschap en praktijk is wat mij betreft noodzakelijk om tot verbeterslagen te komen die vanuit de wetenschap worden geïnitieerd of ondersteund. Sinds mijn aanstelling aan deze faculteit in 2004 probeer ik vanuit dit uitgangspunt wetenschap te bedrijven en de praktijk te voeden met juridische kennis over onder andere de jeugdzorg, als onderdeel van het jeugdrecht. Het gaat dan niet alleen om de uitvoeringspraktijk van de jeugdzorg, maar tevens om de wetgevingspraktijk, die wat mij betreft eveneens gevoed moet worden met wetenschappelijke bevindingen. Dat dit zijn vruchten lijkt af te werpen, wil ik in het komende uur onder uw aandacht brengen. Daarbij zal hopelijk duidelijk worden dat de wetenschap veel kan betekenen voor zowel wetgever (bij de totstandkoming en mogelijke wijzigingen van de wet) als uitvoerders van de wet (bij de implementatie en daarmee interpretatie van de wet).

Voordat ik u zal illustreren wat er de afgelopen jaren in juridisch opzicht zoal heeft gespeeld in de jeugdzorg en welke rol wetenschappelijk onderzoek, en meer specifiek het onderzoek dat ik verzorg, hierin kan spelen, is het belangrijk eerst nog even stil te staan bij hoe ik zelf dit onderzoek invulling geef. In het jeugdrecht gaat het steeds om de driehoeksverhouding tussen kind, ouders en overheid, waarbij belangenafwegingen moeten worden gemaakt. Deze belangenafwegingen kunnen vanuit mensenrechtelijk perspectief nader worden ingevuld. Vanwege de doorwerking van mensen- en kinderrechten in de nationale rechtsorde is de internationale dimensie in het jeugdrecht onmisbaar.

Grondrechten, zoals het recht op familie- en gezinsleven, respect voor privacy en recht op bescherming, staan dan centraal. Zo zal bij de vraag of een kind uit huis moet worden geplaatst of bij ouders kan blijven wonen, een afweging moeten worden gemaakt van het recht van ouders en kind op gezinsleven samen, zoals dat ook is vastgelegd in het EVRM en het IVRK, het recht van het kind op bescherming, en de plicht van de overheid tot zowel voldoende ondersteuning van ouders bij de verzorging en opvoeding van hun kind en voldoende bescherming voor het kind. Deze verplichtingen van de overheid vloeien voort uit internationale verdragen. Bij elke belangenafweging staat het belang van het kind voorop. Dit laatste is ook vastgelegd in art. 3 lid 1 IVRK:

‘bij alle maatregelen betreffende kinderen... vormen de belangen van het kind de eerste overweging’.

Zoals ik u al aangaf, zal ik in de resterende tijd in vogelvlucht een beeld schetsen van enkele belangrijke juridische ontwikkelingen en knelpunten ten aanzien van de jeugdzorg, en daarbij aangeven welke rol de wetenschap daarbij kan spelen. Ik heb er bewust voor gekozen om niet slechts één thema inhoudelijk te behandelen. Door een aantal onderwerpen met u te bespreken - zij het wat minder uitvoerig - wil ik u illustreren hoe veelzijdig het onderzoeksthema

jeugdzorg is als onderdeel van het wetenschappelijk onderzoek op het terrein van het jeugdrecht.

Ik ga achtereenvolgens in op de volgende onderdelen: het recht op jeugdzorg, gegevensuitwisseling in de jeugdzorg en privacy-aspecten, en jeugdbescherming; dit is gedwongen jeugdzorg. Het laatste belangrijke thema over de jeugdzorg, te weten de ‘gesloten jeugdzorg’, per 1 januari 2008 gestart en waarmee een einde wordt gemaakt aan de zojuist genoemde ‘samenplaatsing’, zal ik gezien het tijdsbestek spijtig genoeg achterwege moeten laten.

Voordat ik met de genoemde thema’s aanvang, zal ik echter eerst kort stilstaan bij de vraag wat er nu precies onder ‘jeugdzorg’ moet worden verstaan, en welke zorgen om de jeugdzorg er momenteel in Nederland leven. Daarna zal ik aan de hand van de genoemde onderwerpen ingaan op de vraag hoe we ons niet alleen druk moeten maken om de jeugdzorg, maar tevens aanzetten kunnen geven ter verbetering van de jeugdzorg. Het gaat er immers in de wetenschap niet enkel om de pijnpunten bloot te leggen, maar tevens om tot aanbevelingen ter verbetering te komen, te zorgen voor een goede jeugdzorg vanuit juridisch perspectief.

Wat is Jeugdzorg?

Als gesproken wordt over ‘de jeugdzorg’, dan wordt meestal automatisch de link gelegd met Bureau Jeugdzorg. Voor een goed begrip van ‘de jeugdzorg’ is het echter belangrijk te weten dat de jeugdzorg bestaat uit zowel Bureaus Jeugdzorg, en enkele landelijk georiënteerde jeugdbeschermingsinstellingen, als de zorgaanbieders. In de Wet op de jeugdzorg is vastgelegd dat Bureau Jeugdzorg de toegang is tot de jeugdzorg, en dat zorgaanbieders de organisaties zijn die vormen van jeugdzorg aanbieden op het moment dat Bureau Jeugdzorg deze heeft geïndiceerd. Bureau Jeugdzorg bestaat uit de werksoorten toegang (ook wel de voordeur van Bureau Jeugdzorg genoemd), waar hulp in vrijwillig kader wordt geïndiceerd, jeugdreclassering en jeugdbescherming, waar begeleiding in gedwongen kader, opgelegd door een rechter, wordt uitgevoerd, en het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, waar adviesvragen en meldingen bij vermoedens van kindermishandeling binnenkomen. Het is op grond van de Wet op de jeugdzorg belangrijk om onderscheid te maken tussen jeugdzorg in vrijwillig en gedwongen kader, en om de taken van Bureau Jeugdzorg en de zorgaanbieder duidelijk te onderscheiden. Als het gaat om begeleiding in gedwongen kader, kan Bureau Jeugdzorg niet zelf hulp inzetten in het gezin, daarvoor is ze afhankelijk van het aanbod van de zorgaanbieders. Medewerkers van Bureau Jeugdzorg zijn in dat geval een soort regisseur van de in te zetten hulp voor kind en gezin, maar kunnen hiervoor slechts een indicatiebesluit afgeven. Het daadwerkelijk realiseren van hulp gebeurt door de zorgaanbieders.

Dit onderscheid is met name belangrijk bij de discussies over de wachtlijsten in de jeugdzorg. Als Bureau Jeugdzorg een bepaalde vorm van jeugdzorg heeft geïndiceerd, maar de zorgaanbieder heeft geen plek, dan staat Bureau Jeugdzorg met lege handen en kan de benodigde hulp niet direct worden ingezet. Ook als een minderjarige of zijn of haar ouders in vrijwillig kader om jeugdzorg vragen bij Bureau Jeugdzorg, kan Bureau Jeugdzorg slechts een indicatiebesluit afgeven, maar vervolgens zullen de minderjarige of de ouders naar de zorgaanbieder moeten om deze jeugdzorg te realiseren. De provincies en grootstedelijke regio’s zijn verantwoordelijk voor de jeugdzorg en zij subsidiëren Bureaus Jeugdzorg en zorgaanbieders.

Zorgen om de jeugdzorg

De laatste jaren is de aandacht voor de jeugdzorg in de samenleving vooral toegenomen door de incidenten met dramatische afloop die ik eerder noemde. Roermond, Tolbert, het meisje van Nulde, de peuter Savanna, het maasmeisje Gessica, deze termen lijken synoniem te zijn

geworden met een falende jeugdzorg in Nederland. In de verschillende Inspectierapporten die naar aanleiding van deze calamiteiten zijn uitgevoerd, komen steeds dezelfde thema's terug: gebrekkige samenwerking en gegevensuitwisseling, geen regievoering of, met een deftig woord, 'casemanagement', waardoor veel signalen over een onveilige thuissituatie onzichtbaar bleven voor betrokken professionals, te veel eilandjes en te weinig eigen en gezamenlijke verantwoordelijkheid over de veiligheid van een kind.

Ook in het meest recent gepresenteerde Inspectieonderzoek – van de Inspecties Jeugdzorg, Gezondheidszorg en Sanctietoepassing – in december 2007 naar de gang van zaken rond de zware mishandeling van een baby door zijn vader worden deze knelpunten genoemd. Dit onderzoek werd verricht naar aanleiding van een baby die door zijn vader zodanig heen en weer was geschud, dat ernstig hersenletsel is opgelopen. Een zogeheten 'shaken baby syndroom'. Er was tevens sprake van een poging tot wurging door de vader, die zichzelf later hiervoor bij de politie heeft aangegeven. Achteraf bleek dat een eerder kind uit dit gezin ook als baby door elkaar was geschud en daaraan is overleden. Vader stond naar aanleiding van dit eerdere incident onder reclasseringstoezicht. Er waren vele ketenpartners bij het gezin betrokken, zoals het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) van Bureau Jeugdzorg, de huisarts, het consultatiebureau, thuiszorg, GGZ-zorg en een militair bedrijfsarts van vader. De Inspecties concluderen onder andere dat niemand de verantwoordelijkheid heeft genomen om het totaaloverzicht te houden en daarnaar te handelen en dat de relevante informatie onvoldoende is uitgewisseld, waardoor risico's niet werden erkend en herkend.

Het negatieve imago van de jeugdzorg wordt verder versterkt door de wachtlijsten in de jeugdzorg, die al jaren breed belicht worden. De discussie over de wachtlijsten is niet eenvoudig: er bestaan wachtlijsten bij de toegang van Bureau Jeugdzorg voor hulp in vrijwillig kader, bij het aanbod van jeugdzorg door de zorgaanbieders, bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling van Bureau Jeugdzorg voor onderzoeken naar aanleiding van meldingen over vermoedens van kindermishandeling en bij de jeugdbescherming van Bureau Jeugdzorg. Daarnaast hebben we in de jeugdzorg te maken met lange doorlooptijden. Vanaf het moment dat bij Bureau Jeugdzorg duidelijk is dat een kind in gedwongen kader moet worden beschermd tot aan het moment dat deze gedwongen hulp in de vorm van een kindbeschermingsmaatregel wordt uitgevoerd, blijken vele maanden nodig. Bureau Jeugdzorg heeft voor het starten van gedwongen hulpverlening dan ook eerst de bereidheid nodig van de Raad voor de Kinderbescherming en vervolgens een positieve beslissing van de kinderrechter op een verzoek tot een beschermingsmaatregel door de Raad. De doorlooptijd is in een dergelijk geval gemakkelijk negen maanden of langer, zo wijst onderzoek uit. Dit is natuurlijk een veel te lange periode voor een kind over wie ernstige zorgen bestaan en dat zo snel mogelijk geholpen zou moeten worden.

Met het recht op jeugdzorg dat op 1 januari 2005 bij de inwerkingtreding van de Wet op de jeugdzorg werd geïntroduceerd, vallen lange wachtlijsten en doorlooptijden niet te rijmen. Het ondersteunen van ouders bij de verzorging en opvoeding van hun kinderen, en het helpen en beschermen van kinderen, verplichtingen van de overheid die voortvloeien uit internationale verdragen zoals het VN-Verdrag voor de Rechten van het Kind, komen hiermee ernstig in het geding. De afgelopen jaren heeft het kabinet dan ook herhaaldelijk extra gelden beschikbaar gesteld om de wachtlijsten in de jeugdzorg weg te werken. Vooral de wachtlijsten bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling worden onacceptabel geacht. De toegekende gelden betreffen echter telkens incidentele tegemoetkomingen voor onderdelen van de jeugdzorg. Het gevaar dreigt dat dit niet tot structurele oplossingen leidt en tevens tot gevolg heeft dat op andere plekken in de jeugdzorg nieuwe wachtlijsten ontstaan. Als bijvoorbeeld extra gelden worden toegekend aan de AMK's om de wachtlijsten weg te werken, zullen

sneller meer zaken worden doorgeleid naar de Raad voor de Kinderbescherming ter voorbereiding van een maatregelverzoek aan de kinderrechter.

Naast de zorgen om de incidenten en de wachtlijsten, bestaan er in het bijzonder zorgen over de jeugdbescherming als onderdeel van de jeugdzorg. Jeugdbeschermers hebben de afgelopen jaren steeds meer ‘papierwerk’ moeten verrichten, waardoor minder tijd overbleef voor cliëntcontacten. Hun taakstelling is onvoldoende duidelijk: de laatste tijd wordt geroepen dat zij zich teveel richten op ouders in plaats van op kinderen, vooral als het gaat om jonge kinderen. Hierbij speelt mee dat de wettelijke taakomschrijving onvoldoende duidelijk is. Opgemerkt moet worden dat in deze discussie een scheiding tussen belang van ouders en belang van het kind vaak veel te zwart-wit wordt neergezet. Jeugdbeschermers geven vaak aan dat het juist veelal in het belang van het kind is om zich op ouders te richten, alleen al om een huis binnen te komen. Omdat jeugdbeschermers voor het inzetten van hulp of het plaatsen van een kind buiten het gezin afhankelijk zijn van het aanbod van zorgaanbieders en van de wachtlijsten bij de zorgaanbieders, maakt dit hun taak extra gecompliceerd. De juridische verantwoordelijkheid die jeugdbeschermers in dienst van Bureau Jeugdzorg hebben bij de uitvoering van een beschermingsmaatregel, is door deze knelpunten niet altijd voldoende waar te maken.

Door het belichten van al deze zorgen over de jeugdzorg in Nederland zou je maar wat snel een pessimistische toekomstvisie krijgen over de jeugdzorg, zo bij de start van dit nieuwe jaar. We vergeten daarbij soms maar wat gemakkelijk wat nu precies de uitgangspunten van de Wet op de jeugdzorg zijn. Daarover wil ik wat langer uitweiden, en zodoende het eerste door mij gekozen thema over de jeugdzorg bespreken: het recht of de aanspraak op jeugdzorg.

Recht op jeugdzorg

De Wet op de jeugdzorg is per 1 januari 2005 in werking getreden en is inmiddels – in 2006 – al geëvalueerd. Een belangrijke doelstelling van de Wet op de jeugdzorg was te komen tot één centrale, eenduidige toegang tot jeugdzorg. Voorheen beoordeelden diverse instanties het verzoek om hulp van cliënten. Ouders en jeugdigen die problemen hadden, wisten daarom niet goed bij welke instantie ze terecht konden. Daarbij kregen zij niet altijd de juiste hulp. Met de instelling van Bureau Jeugdzorg werd een centrale toegang tot alle jeugdzorg gecreëerd. Bureau Jeugdzorg kan als enige instelling een verzoek om hulp beoordelen via een indicatietraject. Bureau Jeugdzorg beoordeelt verzoeken om hulp en stelt indicaties voor jeugdzorg gefinancierd door de provincie, voor jeugd-geestelijke gezondheidszorg, voor civiele plaatsingen in justitiële jeugdinrichtingen, en voor zorg voor licht verstandelijk gehandicapte jongeren. Hiermee wordt een tweede doelstelling van de Wet op de jeugdzorg zichtbaar, namelijk: een integratie van deze vormen van hulp aan jeugdigen en ouders. Een laatste belangrijke vernieuwing van de Wet op de jeugdzorg is de introduktie van het recht op jeugdzorg, ook wel als aanspraak op jeugdzorg aangeduid. Het recht op jeugdzorg bestond voor de inwerkingtreding van de wet nog niet. Met de Wet op de jeugdzorg is het recht op jeugdzorg als algemeen beginsel gesteld. Het recht op jeugdzorg is echter niet ongeclausuleerd. Het geldt alleen voor door de provincie gefinancierde jeugdzorg, en voor jongeren die niet rechtmatig in Nederland verblijven, gelden bijzondere bepalingen. Pas als Bureau Jeugdzorg naar aanleiding van een hulpvraag een indicatie afgeeft voor jeugdzorg - en dan kan het gaan om vormen van jeugdhulp, verblijf of observatie -, ontstaat een aanspraak op jeugdzorg. In dat geval is ook duidelijk dat hulp in het preventieve veld – denk bijvoorbeeld aan het maatschappelijk werk op lokaal niveau – onvoldoende is.

De introductie van een wettelijke aanspraak op jeugdzorg komt voort uit de intentie om de positie van de cliënt te versterken, maar ook om de hulp beter aan te laten sluiten bij de behoefte aan hulp van de cliënt. De jeugdzorg zou vraaggericht moeten werken: op het

moment dat bijvoorbeeld op basis van veel vraag naar crisisopvang door Bureau Jeugdzorg veel indicatiebesluiten voor deze vorm van hulp worden afgegeven, en er vervolgens bij de zorgaanbieders onvoldoende aanbod is, kan de provincie als financier van de geïndiceerde jeugdzorg hierop worden aangesproken en kan deze de zorgaanbieders aanspreken om dit aanbod verder te ontwikkelen.

Een prachtig systeem, zo zou je denken. De praktijk leert echter dat er op dit punt nog heel wat te winnen valt. De vergelijking met het recht op gezondheidszorg komt dan ook al snel op. Lange wachtlijsten maken dat dit systeem in de praktijk onvoldoende tot zijn recht komt. Zorgaanbieders en Bureaus Jeugdzorg stemmen indicatiebesluiten en aanbod zo op elkaar af, dat het er soms op lijkt alsof Bureau Jeugdzorg vergeet te indiceren op vraag in plaats van op aanbod. Dit is ook wel begrijpelijk met de huidige wachtlijsten en tekorten in het aanbod aan jeugdzorg; op het moment dat een jeugdige of een ouder als cliënt om hulp komt vragen bij Bureau Jeugdzorg, is het streven dat die hulp dan ook snel wordt gestart, en als de vorm van hulp ‘second best’ is, maar wel snel voorhanden is, dan wordt dat maar op de koop toegenomen.

Het recht op jeugdzorg komt tegemoet aan internationale verplichtingen van de overheid, die bijvoorbeeld voortvloeien uit het eerder genoemde VN-Verdrag voor de Rechten van het Kind, het IVRK. Hoewel in dit verdrag nergens met zoveel woorden het ‘recht op jeugdzorg’ wordt genoemd, kan uit een aantal bepalingen uit het verdrag indirect een recht op jeugdzorg worden afgeleid. Voor de jeugdige betekent de introductie van het recht op jeugdzorg in de wet dan ook een belangrijke stap vooruit. Toch is het nog maar de vraag wat dit recht nu precies inhoudt en of dit recht tot daadwerkelijke verbeteringen van jeugdzorg voor jongeren leidt. Met een indicatiebesluit van Bureau Jeugdzorg heeft een jongere of hebben zijn ouders een aanspraak op jeugdzorg jegens de provincie. De provincie heeft de wettelijke taak om te zorgen dat zij binnen een redelijke termijn hun aanspraak op jeugdzorg tot gelding kunnen brengen. De provincie zal er dus voor moeten zorgen dat het aanbod aan jeugdzorg voldoende is, om aan de vraag naar jeugdzorg binnen redelijke termijn te kunnen voldoen. Hier heb je het al: *binnen redelijke termijn* aan de verplichting voldoen betekent dat niet elke cliënt van Bureau Jeugdzorg met een indicatiebesluit in de hand elke geïndiceerde zorg kan afdwingen bij de provincie. Laat ik dit illustreren aan de hand van een voorbeeld uit de praktijk.

Quirine

Quirine is een zestienjarig meisje dat onlangs met haar advocaat een procedure tegen de Nederlandse Staat startte om een goede behandelplek af te dwingen. Zij verblijft sinds begin 2007 in een justitiële jeugdinrichting – een gesloten plek – ver van haar ouders vandaan. Bureau Jeugdzorg heeft als eerste vorm van zorg in het indicatiebesluit opgenomen: verblijf in een open, orthopedagogische behandelplek vanwege haar verstandelijke beperking en problematiek, dicht bij de ouders. Omdat voor deze voorziening echter een lange wachtlijst bestond, heeft Bureau Jeugdzorg in het indicatiebesluit als vervangende zorg opgenomen ‘verblijf in een justitiële jeugdinrichting’. Daar verblijft Quirine momenteel. De wachtlijst voor de open behandelplek is nog bijna een jaar. In kort geding heeft Quirine gevorderd dat zij geplaatst wordt in deze voorziening, dan wel dat alle betrokken partijen binnen 4 weken een actieplan zullen opstellen om aan deze onwenselijke situatie een einde te maken, want de gesloten plaatsing ver van huis doet haar meer kwaad dan goed.

In deze casus zijn verschillende mensenrechten relevant:

1. het recht van een kind om dicht bij ouders op te groeien (IVRK),
2. het recht van het kind op passende behandeling bij een uithuisplaatsing (IVRK),
3. het recht van een kind om bij scheiding van de ouders zorg te krijgen die een betere situatie oplevert dan als het kind bij ouders zou blijven (art. 8 EVRM),
4. het recht van ouders op voldoende contact met hun kind (art. 8 EVRM),

5. het recht op bescherming tegen vrijheidsbeneming vanwege de gesloten plaatsing zonder dat een strafbaar feit is begaan (art. 5 EVRM),
6. wellicht zelfs het recht op bescherming tegen vernederende en onmenselijke behandeling in de gesloten instelling (art. 3 EVRM).

Ik vind het zelf dan ook een goede zaak dat dit meisje voor haar rechten is opgekomen, samen met haar advocaat. In de praktijk zie je dat dergelijke procedures nog maar heel weinig worden gestart.

Op 7 december 2007 deed de rechtbank Haarlem uitspraak. Op dezelfde dag deed de rechtbank Den Haag uitspraak in een soortgelijke zaak. In beide zaken concludeerde de voorzieningenrechter dat de Nederlandse Staat niet verantwoordelijk is voor het oplossen van de wachtlijsten en werden de minderjarigen in het ongelijk gesteld. Daarbij werd ook genoemd dat het beroep dat Quirine deed op een rechtstreekse werking van artikel 3 van het IVRK – ik noemde al dat daarin is vermeld dat het belang van het kind de eerste overweging moet zijn in alle maatregelen die de overheid treft – niet werd gehonoreerd. Volgens deze rechter kan aan artikel 3 IVRK geen rechtstreekse werking worden toegekend, zodat aan deze bepaling ook niet werd getoetst. Dit valt te betreuren, omdat in de Nederlandse jurisprudentie aan art. 3 IVRK soms ook wél rechtstreekse werking is toegekend.

Over de invloed van het IVRK in de Nederlandse rechtspraak en rechtstreekse werking van IVRK-bepalingen zou ik u overigens ook gemakkelijk een uur kunnen vertellen. Het volstaat hier te noemen dat het IVRK in de Nederlandse rechtspraak van steeds grotere betekenis is, terwijl de al dan niet rechtstreekse werking van diverse verdragsbepalingen nog niet is uitgekristalliseerd. Wat ik met deze casus echter wilde illustreren, is dat het recht op jeugdzorg inderdaad niet ongeclausuleerd is en in de praktijk nog heel anders kan uitwerken dan we op het eerste gezicht zouden denken en dan volgens de wetgever was bedoeld. Het is vanuit de wetenschap dan ook belangrijk om dit onder de aandacht te brengen.. Verder wil ik hiermee duidelijk maken dat ook in deze discussie mensen- en kinderrechten een belangrijke rol spelen. Het zou zelfs nog wel eens zo kunnen zijn dat de genoemde mensenrechten betekenen dat het recht op jeugdzorg nog onvoldoende invulling wordt gegeven en er daarom sprake is van een schending van internationale verplichtingen, te beginnen ten opzichte van Quirine.

Efficiënte jeugdzorg en privacy

Nu ik duidelijk heb gemaakt dat het recht op jeugdzorg in de praktijk nog niet zo gemakkelijk te verwezenlijken is, waarbij het gaat om verschillende belangen van kinderen, ouders en overheid en mensen- en kinderrechten hier nadere inhoud aan geven, kom ik toe aan het tweede thema over jeugdzorg dat ik vanmiddag met u wil bespreken, namelijk een 'efficiënte jeugdzorg en privacy-aspecten'. Zoals ik al eerder aangaf, is de gebrekkige gegevensuitwisseling een knelpunt dat, o.a. door de onderzoeken van de Inspecties naar aanleiding van calamiteiten in de jeugdzorg, de laatste jaren voortdurend terugkomt. Het is ook niet voor niets dat ik het thema gegevensuitwisseling in de jeugdzorg in april 2006 gebruikte als onderwerp voor mijn inaugurele rede. Ik was, nadat ik me een aantal jaren met onderzoek en onderwijs had beziggehouden aan de Vrije Universiteit, toen ruim een jaar werkzaam als jurist bij een Bureau Jeugdzorg, en merkte dat dit thema in de praktijk tot veel juridische onduidelijkheid en tegelijkertijd tot onvrede leidde. Het leek erop alsof relevante gegevens over de al dan niet veilige opvoedsituatie van een kind door professionals onvoldoende werden uitgewisseld met een beroep op het (medisch) beroepsgeheim. In mijn oratie onderzocht ik in hoeverre het recht op privacy, dat via de Wet bescherming persoonsgegevens in verschillende wetten, regelingen en protocollen is terug te vinden, daadwerkelijk barrières opwerpt om tot een efficiënte gegevensuitwisseling in de jeugdzorg te

komen. Bij dit thema gaat het over het recht op privacy van ouders en kind tegenover het recht op bescherming van het kind en bijbehorende verplichtingen van de overheid om het kind deze bescherming te bieden. Mijn conclusie was en is dat privacyregels veel minder absoluut zijn ten aanzien van het niet uitwisselen van persoonsgegevens zonder toestemming van betrokkenen dan vaak wordt gedacht. Het recht op privacy en het medisch beroepsgeheim worden soms te strikt geïnterpreteerd in wetten, regels en protocollen en door beroepsgroepen die in de uitvoeringspraktijk met kinderen werken. Er is ten aanzien van gegevensuitwisseling in de jeugdzorg meer mogelijk dan bij velen bekend is. Daarbij is het wel zaak dat telkens proportioneel wordt gehandeld en de noodzakelijkheid van gegevensuitwisseling expliciet wordt getoetst en inzichtelijk wordt gemaakt, ook voor betrokkenen. Als er ernstige zorgen zijn over een kind, kan doorgaans op grond van een beroep op het conflict van plichten – overmacht – gegevensuitwisseling zonder toestemming van ouders en een ouder kind plaatsvinden. Belangrijk is dan dat de ouders en het kind hierover worden geïnformeerd en dat de gegevensverstrekker zorgvuldig omgaat met de vraag welke persoonsgegevens worden verstrekt. Deze belangenafweging zou altijd in het dossier terug te vinden moeten zijn. Verder pleitte ik voor een recht op informatie van jeugdbeschermers met tegelijk een plicht voor professionals met een (medisch) beroepsgeheim om relevante informatie over een kind in nood te verstrekken. Ik zal hierop bij de bespreking van het laatste thema van vanmiddag, de jeugdbescherming, terugkomen, omdat dit recht op informatie tevens in het concept-wetsvoorstel herziening kinderbeschermingsmaatregelen is opgenomen.

Het thema gegevensuitwisseling over kinderen in nood is bij uitstek een thema waarmee inzichtelijk kan worden gemaakt welke invloed de wetenschap kan hebben op maatschappelijke discussies en problemen. Sinds 2006 ben ik veel bezig geweest met dit thema. Er was en is vanuit verschillende, vooral niet-juridische beroepsgroepen veel vraag naar informatie over gegevensuitwisseling, privacy en beroepsgeheim. Er is ook veel in gang gezet sinds ik mijn rede uitsprak. Zo organiseerden de Inspectie Jeugdzorg en het College Bescherming Persoonsgegevens - mede naar aanleiding van mijn rede en de daarin gesignaleerde knelpunten - in april 2007 een rondetafel-conferentie over dit thema. Vertegenwoordigers van jeugdzorg, psychiatrie, politie, onderwijs, de Inspectie voor de gezondheidszorg, diverse medische beroepsgroepen en wetenschappers waaronder ikzelf zaten bij elkaar aan tafel om van gedachten te wisselen over het thema informatie-uitwisseling in relatie tot kindermishandeling. Deze professionals stelden unaniem dat informatie niet alleen mag, maar zelfs moet worden uitgewisseld bij vermoedens van kindermishandeling. De Wet bescherming persoonsgegevens bevat geen beletselen die ingrijpen ten behoeve van kinderen verhinderen. Binnen de wet is veel ruimte om beter gebruik te maken van de mogelijkheid om gegevens uit te wisselen tussen jeugdzorg en gezondheidszorg, zo is de conclusie. In plaats van een 'nee-tenzij' benadering en een te snel beroep op de geheimhoudingsplicht van de hulpverlener, moet de nadruk liggen op het goed hulpverlenerschap. Daarbij hoort een juiste invulling van het spreekrecht: het moet evident zijn dat je kindermishandeling meldt. Daarbij hoort ook een plicht tot handelen. Waar ingrijpen nodig is, moet dat gebeuren. Minister Rouvoet is hierover per brief geïnformeerd door het College Bescherming Persoonsgegevens en wordt in de brief aangespoord om één gezamenlijke handreiking voor de invulling van een meldcode te ontwikkelen. Het thema gegevensuitwisseling over het kind en privacy-aspecten heeft zodoende ook in de politiek veel aandacht gekregen. Het initiatief van de Inspectie Jeugdzorg en het CBP zal, zo heb ik begrepen, een vervolg krijgen met een nieuwe expertmeeting.

Gegevensuitwisseling is ook een belangrijk knelpunt bij Bureaus Jeugdzorg. Binnen de Bureaus Jeugdzorg wordt hard nagedacht over een verbetering van hun dossiervoering en een

samenvoeging van de verschillende dossiers van verschillende werksoorten binnen één Bureau Jeugdzorg. Er valt in dit opzicht nog veel te winnen: niet alleen is het hard nodig dat de dossiers binnen Bureau Jeugdzorg tot één dossier worden teruggebracht, ook is het belangrijk dat er tussen Bureaus Jeugdzorg meer gegevensuitwisseling en uniforme dossiervoering mogelijk wordt. Dit laatste is nog lastig omdat de Bureaus Jeugdzorg provinciaal worden gefinancierd en aangestuurd en er geen centrale aansturing is. Over het voeren van één dossier binnen Bureau Jeugdzorg wil ik nog noemen dat de Wet op de jeugdzorg dit ingewikkeld maakt. De relevante bepalingen zijn hier niet zeer duidelijk en concreet over, maar hieruit kan worden afgeleid dat voor hulp in vrijwillig kader via Bureau Jeugdzorg altijd toestemming van betrokkenen nodig is bij gegevensuitwisseling, terwijl dit voor hulp of bemoeienis van Bureau Jeugdzorg in gedwongen kader – en dan bedoel ik via het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, de jeugdreclassering en de jeugdbescherming van Bureau Jeugdzorg – geen vereiste is als de gegevensverstrekking noodzakelijk is. Er is voor het voeren van één dossier dan ook ofwel een aanpassing van de wetgeving nodig, ofwel een nadere uitleg van de relevante bepalingen uit de Wet op de jeugdzorg, bijvoorbeeld via een nadere toelichting hierop van minister Rouvoet. Ik heb dit reeds onder de aandacht gebracht en hoop op het laatste, dat is immers veel efficiënter dan een aanpassing van de wet.

Een andere recente ontwikkeling ten aanzien van dit thema vond plaats in het kader van het justitieprogramma Beter Beschermd, een veelomvattend beleidsprogramma om de jeugdbescherming in Nederland in vele opzichten te verbeteren. Als onderdeel van dit programma wordt '*Informatieverstrekking in de keten*' uitgevoerd. Dit deelproject heeft onlangs een applicatie ontwikkeld voor professionals bij Bureaus Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming, zorgaanbieders en kinderrechtters, waarmee duidelijkheid wordt geboden wanneer gegevensuitwisseling over een kind in nood wettelijk is toegestaan. Samen met de helpdesk privacy van de ministeries van Justitie en Jeugd en Gezin en met de Raad voor de Kinderbescherming heb ik naar aanleiding van mijn inaugurele rede een schema ontwikkeld waarin is aangegeven wie wanneer zonder toestemming gegevens met elkaar mag uitwisselen. Naar aanleiding van dit schema is de applicatie ontwikkeld, en in december 2007 is deze applicatie op een drukbezochte eindmanifestatie van Beter Beschermd gepresenteerd. Ik vind dit een prachtig voorbeeld van samenwerking tussen wetenschap en praktijk en het heeft mij dan ook veel voldoening gegeven. Met de applicatie hoeven professionals niet meer zelf de wet bij de hand te nemen, maar vullen zij een schema in, waarna er een antwoord uit het systeem rolt waaruit blijkt of er wel of geen gegevens mogen worden uitgewisseld zonder toestemming. Voor een afweging van de noodzakelijkheid worden bijvoorbeeld een aantal criteria gegeven; met een druk op de knop rolt na het beëindigen van de applicatie per concreet geval een overzicht uit de printer die in het dossier kan worden gestopt. Hiermee wordt transparant welke afwegingen zijn gemaakt ten aanzien van gegevensuitwisseling en dit komt de professional, maar vooral de betrokken ouder of het kind, ten goede. Het betekent dan ook een belangrijke stap vooruit en dit doet mij goed.

Zoals ik al aangaf, worden privacyregels vaak strikter geïnterpreteerd dan noodzakelijk is. Een voorbeeld hiervan is te vinden in de **KNMG-meldcode Kindermishandeling**. Dit is de meldcode die door de artsenfederatie is opgesteld. In de meldcode is te vinden dat bij vermoedens van kindermishandeling een melding kan worden gedaan bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling van Bureau Jeugdzorg. In de meldcode is niet genoemd dat ook bijvoorbeeld aan jeugdbeschermers van Bureau Jeugdzorg, die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van een kinderbeschermingsmaatregel, gemeld kan worden. Zoals ik echter al aangaf, hebben ook bijvoorbeeld jeugdbeschermers relevante informatie nodig over een kind; dus ook informatie over vermoedens van kindermishandeling. In de Wet op de jeugdzorg is

daarover bepaald dat indien dit noodzakelijk is voor de uitvoering van de jeugdbescherming, jeugdbeschermers zonder toestemming van ouders en kind om informatie kunnen vragen bij medische professionals. Omgekeerd geldt voor de medici de algemene regel dat het beroepsgeheim geoorloofd kan worden geschonden bij vermoedens van kindermishandeling. Hiervoor is niet relevant aan wie de informatie wordt verstrekt. Naar aanleiding van de vele hiervoor genoemde ontwikkelingen ten aanzien van gegevensuitwisseling en beroepsgeheim is de KNMG voornemens om de meldcode op dit punt aan te passen, zodat niet alleen aan het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, maar ook aan andere werksoorten van Bureau Jeugdzorg informatie over vermoedens van kindermishandeling kan worden verstrekt. Momenteel wordt de KNMG-meldcode kindermishandeling herzien. Ik heb sterk de indruk dat wetenschappelijke publicaties die deze lacune in de meldcode noemden, hierin een belangrijke rol hebben gespeeld. Opnieuw een voorbeeld van de invloed van wetenschap.

Een laatste opmerking over jeugdzorg en informatie-uitwisseling, voordat ik met het laatste thema van vanmiddag over jeugdzorg begin. De genoemde verbeteringen naar aanleiding van knelpunten in de gegevensuitwisseling over kinderen in nood betekenen niet dat er niets meer te wensen valt, en dat wetenschappelijke bevindingen in alle opzichten goed zijn opgepakt. Integendeel, er valt zo bij de start van het nieuwe jaar juist nog veel te wensen. Gelukkig maar, zult u wellicht denken, dan hebben onderzoekers tenminste nog wat te doen. Ik noem hier heel kort de plannen van de minister omtrent de Verwijsindex Risicjongeren. Dit is een digitaal systeem waarin professionals bij zorgen over een kind een waarschuwing kunnen noteren; als er 2 of meer waarschuwingen in staan, zonder dat er overigens persoonsgegevens worden genoteerd anders dan naam, adres en woonplaats, gaan er bellen rinkelen en zal actie moeten worden genomen. Er zitten veel juridische en praktische haken en ogen aan dit systeem, dat overigens op soortgelijke wijze enkele jaren geleden in het Verenigd Koninkrijk is geïntroduceerd en daar ook tot problemen aanleiding geeft. Ik zal u de details besparen. Een ander plan van minister Rouvoet is om alle pasgeborenen in ons land te gaan monitoren; gegevens worden vastgelegd in een Elektronisch Kinddossier, en er is veel aandacht voor risico-taxatie. Ik heb o.a. in mijn inaugurele rede aangegeven dat ik geen voorstander ben van dit beleid, omdat het in Nederland slechts met een kleine groep kinderen slecht gaat – onderzoek wijst uit dat het om zo'n 10-15% gaat – en dat we voor een belangrijk deel weten waar we deze kinderen kunnen vinden; bij Bureau Jeugdzorg. Ik vind het stigmatiserend voor ouders om zo fors in te zetten direct na de geboorte van een kind. Zonder enige aanwijzing die dit noodzakelijk maakt, lijkt mij dit een inbreuk op het recht op respect voor privacy en gezinsleven. Ook gedragswetenschappelijk onderzoek maakt duidelijk dat risicofactoren niet per definitie tot een risicovolle of onveilige opvoeding leiden. Ik zou dan ook veel liever zien dat er een geïndiceerd preventiebeleid zou worden gevoerd om jonge kinderen te beschermen tegen bedreigingen voor hun ontwikkeling.

Jeugdbescherming

Als laatste onderwerp over de jeugdzorg wil ik de kinderbeschermingsmaatregelen vanmiddag belichten, omdat ook hierover veel te melden valt ten aanzien van de invloed van wetenschap op de maatschappij, in dit geval op wetgevingsbeleid. Jeugdbescherming is het onderdeel van de jeugdzorg waarbij minderjarigen door de overheid worden beschermd in een gedwongen kader, dat wil zeggen dat er een rechterlijke beslissing aan te pas is gekomen omdat hulp in een vrijwillig kader niet voldoet of zal voldoen. We hebben hier – juist vanwege het gedwongen kader – dan ook te maken met duidelijk conflicterende belangen: de belangen van ouders en kind om samen op te groeien zonder overheidsinmenging in het gezinsleven, het belang van het kind op een onbedreigd opgroeien en optimale ontwikkeling, waarbij ook een recht op bescherming hoort, en het belang van de overheid om, als dat nodig

is, kinderen te beschermen. Zodoende wordt kindermishandeling tegengegaan en wordt een afglijden van een kind naar criminaliteit wellicht voorkomen. Uitgangspunt is dat ouders de kinderen zelf begeleiden in een gezonde en evenwichtige ontwikkeling en groei naar zelfstandigheid. Als ouders daar niet in slagen, dan helpt de overheid. Maar als ouders niet openstaan voor die hulp, en de ontwikkeling van het kind wordt bedreigd, dan grijpt de overheid in en wordt een kinderschermingsmaatregel toegepast om de zorg die het kind nodig heeft toch te kunnen bieden.

Met een beschermingsmaatregel wordt het gezag van ouders beperkt of ontnomen. In de meeste gevallen wordt het gezag slechts beperkt; in dat geval wordt een minderjarige onder toezicht gesteld van een Bureau Jeugdzorg voor de duur van telkens maximaal één jaar. Dit gebeurt doorgaans op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming en hiervoor is een rechterlijke beslissing nodig. De ondertoezichtstelling – OTS – kan samengaan met een uithuisplaatsing van het kind. Het kan dan gaan om een plaatsing bij pleegouders, in een residentiële instelling, begeleid op kamers, of zelfs in een justitiële jeugdinrichting achter slot en grendel. Begin 2007 waren ruim 26.000 minderjarigen onder toezicht gesteld. Bij ongeveer 40% van alle ondertoezichtstellingen is het kind ook uit huis geplaatst.

Van een ontneming van het gezag is sprake als een kinderrechter heeft beslist tot een ontheffing of een ontzetting. In dat geval wordt de voogdij meestal uitgeoefend door Bureau Jeugdzorg. De gronden voor gezagsontneming zijn zwaar geformuleerd en gericht op de ouders (‘een ouder moet ongeschikt of onmachtig zijn om een kind op te voeden’). Daarom wordt een verzoek tot gezagsontneming niet zomaar ingediend, als ouders wel akkoord gaan met een ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing van hun kind. Jurisprudentie van de Hoge Raad heeft deze praktijk nog versterkt. Dit heeft ertoe geleid dat de verhouding tussen de gezagsbeperkende en gezagsontnemende maatregelen erg scheef is komen te liggen – de ondertoezichtstelling is als het ware een ‘containermaatregel’ geworden –. De ondertoezichtstelling wordt gebruikt voor lichte opvoedingsondersteuning thuis tot een langdurige uithuisplaatsing van een jong kind in een pleeggezin. Dit betekent ook dat de ondertoezichtstelling regelmatig wordt gebruikt voor situaties waarbij sprake is van zware gezinsproblematiek in multiprobleem-gezinnen. Een ondertoezichtstelling met uithuisplaatsing kan dan vele keren worden verlengd voor telkens een jaar.

In de laatste tien jaar is er vanuit de wetenschap veel kritiek gekomen op dit stelsel van kinderschermingsmaatregelen. De OTS zou teveel zijn gejuridiseerd, waardoor ouders, kinderen en pleegouders hun recht onvoldoende weten te vinden. Dit blijkt uit wetsevaluatie-onderzoek waar ik in 2000 aan deelnam. Verder is de OTS niet passend voor langdurige pleeggezinplaatsingen van jonge kinderen, en biedt dit pleegouders ook te weinig rechtsbescherming. Mijn Leidse collega Lies Punselie heeft hier uitvoerig onderzoek naar gedaan en is in 2006 in Leiden op dit onderwerp gepromoveerd. Zelf promoveerde ik in 2001 op een herziening van de kinderschermingsmaatregelen. In onze beide dissertaties kwam naar voren dat de verhouding tussen de ondertoezichtstelling en de gezagsontneming aanpassing behoefde. Ik concludeerde ook dat een rechtvaardiging van overheidsingrijpen in het gezinsleven als voorwaarde heeft dat de doelen van de interventie duidelijk moeten zijn, en dat dit in de praktijk voor een groot deel ontbreekt. De gronden in het Burgerlijk Wetboek zijn vaag geformuleerd, en worden door kinderrechtters niet of nauwelijks gemotiveerd, zo bleek. Ook andere wetenschappers waren kritisch over de kinderschermingsmaatregelen en deden aanbevelingen tot herziening van de maatregelen.

Als wetenschapper moet je vaak erg geduldig zijn. In mijn geval was het wachten echter meer dan de moeite waard. In april 2005 werd door het ministerie van Justitie in het kader van het door mij eerder genoemde beleidsprogramma Beter Beschermd een werkgroep wetgeving ingesteld, die bestond uit vertegenwoordigers van Bureau Jeugdzorg, de Raad voor de

Kinderbescherming en de rechterlijke macht, enkele medewerkers van het ministerie van Justitie – waaronder een wetgevingsjurist – en enkele wetenschappers, waaronder Lies Punselie en ikzelf. De werkgroep kreeg als opdracht om advies uit te brengen over de aanpassing van kinderbeschermingswetgeving, waarbij ook moest worden meegenomen de wens vanuit Justitie om de ondertoezichtstelling toegankelijk te maken voor relatief lichtere probleemsituaties (de zogenaamde ‘lichte OTS’). In september 2006 heeft de werkgroep haar rapport *Kinderen Eerst!* gepresenteerd. Daarin stond het recht van de minderjarige op een opvoedings- en leefsituatie die voldoet aan bepaalde minimumvoorwaarden voor zijn ontwikkeling centraal.

Het voert te ver om uitgebreid in te gaan op de verschillende voorstellen die zijn gedaan, daarvoor is het onderwerp te veelomvattend en mijn resterende tijd te kort. Wat ik echter wil benadrukken, is dat een dergelijke beïnvloeding en samenwerking tussen wetenschap en praktijk zeer vruchtbaar kan zijn. Nadat het voorstel van de werkgroep in 2006 is gepresenteerd, is er bij wetgeving meteen vaart gezet achter het omzetten van het voorstel tot nieuwe en aangepaste wetteksten. Dat kostte nog even wat tijd. In december 2007, dus vorige maand, is uiteindelijk het concept-wetsvoorstel vanuit het ministerie van Justitie verspreid voor consultatie, en daarmee openbaar gemaakt. In het wetsvoorstel zijn haast alle voorstellen van de werkgroep terug te vinden. Een enkel onderdeel is gesneuveld of aangepast. Het wetsvoorstel biedt een nieuw maatregelenpakket, waarbij er nog maar sprake is van één gezagsbeëindigende maatregel, de gezagsbeëindiging, waarvan de grond zich niet langer op de ouders richt, maar juist op de belangen van het kind. De gezagsbeëindiging kan voortaan vanuit het belang van het kind op een gezonde en evenwichtige opvoeding worden uitgesproken. De ondertoezichtstelling wordt mogelijk zo lang er voor een kind een reëel perspectief bestaat dat de ouders de verzorging en opvoeding binnen een voor het kind aanvaardbare termijn weer op zich kunnen nemen.

Voor jeugdbeschermers die een ondertoezichtstelling uitvoeren, is een recht op informatie van professionals met een beroepsgeheim in het wetsvoorstel opgenomen. Daarbij is ook een meldrecht voor professionals met een beroepsgeheim opgenomen voor het verstrekken van informatie aan jeugdbeschermers. Toen ik het over jeugdzorg en gegevensuitwisseling had, noemde ik al dat dit voorstel ook terug te vinden is in mijn inaugurele rede. Kortom, een prachtig resultaat waar volgens mij elke juridische wetenschapper van droomt: dat zijn ideeën en voorstellen uiteindelijk tot verbeteringen in en aanpassingen van de wet leiden. Zelf ben ik in elk geval zeer ingenomen met dit resultaat.

Valt er over kinderbeschermingsmaatregelen nu niets meer te wensen? Opnieuw moet worden gezegd dat niets minder waar is. Voorstellen van commissies zijn altijd compromissen, waarbij een ieder water bij de wijn doet. Op bepaalde punten had ik graag een ander wetsvoorstel gezien. Ook de politiek speelt hierbij een belangrijke invloed: niet elk voorstel is politiek haalbaar, en sommige voorstellen – zoals in dit geval die van de lichte OTS – waren vooraf gedictieerd vanuit Justitie. Dat neemt niet weg dat het zeer de moeite loont om op dergelijke wijze als wetenschapper te participeren in een wetgevingstraject en daaraan een bijdrage te leveren. Dit stimuleert en enthousiasmeert, mij wel althans.

Afsluiting

Ik kom tot een afronding. **Jeugdzorg: who cares?** Jeugdrecht is een prachtig vak. Toch is het op juridische faculteiten en in de juridische wetenschap nog steeds wel een **ondergeschoven kindje**, zo ervaar ik dat althans. Ik heb u vanmiddag verteld over een onderdeel van het jeugdrecht dat de laatste jaren veel aandacht heeft, de jeugdzorg, en hoe wetenschappelijk onderzoek op dit terrein van invloed is op, en tegelijk gevoed wordt door de praktijk. Hiermee heb ik niet willen zeggen dat de juridische wetenschap altijd in het teken moet staan van de praktijk, integendeel. Wel heb ik duidelijk willen maken dat de wetenschapsbeoefening

geïnspireerd kan worden door ontwikkelingen in de praktijk en dat deze tevens veel kan betekenen voor de praktijk.

Het zal u duidelijk zijn geworden dat het jeugdrecht, en de jeugdzorg, een rechtsgebied is van interdisciplinair karakter, waarin zowel het civiele recht, het strafrecht en het bestuursrecht een belangrijke rol spelen, terwijl vanuit het internationale recht de mensenrechtelijke kaders belangrijk zijn om belangenafwegingen in het jeugdrecht nader inhoud te geven. Tegelijk is het jeugdrecht interdisciplinair in de zin dat ook andere disciplines, zoals de criminologie, orthopedagogiek, ontwikkelingspsychologie en kinder- en jeugdpsychiatrie, onlosmakelijk verbonden zijn aan thema's als jeugdzorg, kindermishandeling, jeugdcriminaliteit en jeugdstrafrecht. Dit alles maakt het jeugdrecht tot een bijzonder boeiend rechtsgebied voor juridisch onderzoek. Onderzoek dat juist in deze tijd met een eerste ministerie voor Jeugd en Gezin essentieel is en veel kan bijdragen aan maatschappelijke en politieke discussies. Ik ben dan ook zeer blij dat het LUF de leerstoel jeugdrecht in 2006 een financiële impuls heeft gegeven door het instellen van de Chair Jeugdrecht, zodat de komende paar jaar meer mogelijk is op het terrein van onderzoek en onderwijs.

Dit neemt niet weg dat ik voor 2008 nog wel wat te wensen heb. Ik noem:

- meer onderzoek naar jeugd, zowel juridisch als interdisciplinair;
- meer jonge onderzoekers en ervaren wetenschappers op dit prachtige rechtsgebied, wat tot meer wetenschappelijke dialoog en daarmee verdere ontwikkeling van de wetenschap zal leiden;
- meer aandacht voor jeugdrecht in de universitaire wereld: de studenten willen maar wat graag, dat blijkt al uit het enorme aantal aanmeldingen voor het vak jeugdrecht, dat elk jaar weer binnen een paar uur vol zit. Nu nog de bestuurders overtuigen, niet alleen in Leiden, maar ook op andere juridische faculteiten in Nederland! Er zou meer ruimte moeten zijn om het jeugdrecht wetenschappelijk verder te ontwikkelen en te doceren;
- daarbij hoort de wens om meer vakken op dit terrein te verzorgen. Zo zou naast het vak jeugdrecht en het nieuwe keuzevak children's rights, wat ik dit jaar dankzij opnieuw een financiële ondersteuning van het LUF-fonds voor een verblijf van een gastdocent zal verzorgen, bijvoorbeeld een vak jeugdstrafrecht kunnen worden ontwikkeld, en zou (meer) familierecht tot het basiscurriculum moeten behoren.

Mijn wensen zijn gemakkelijk om te zetten in een goed voornemen, namelijk:

- meer aandacht voor het jeugdrecht binnen de wetenschap van juridische faculteiten en universiteiten!

Ik heb vanmiddag laten zien hoeveel invloed de wetenschap kan hebben op ontwikkelingen in de jeugdzorg als onderdeel van het jeugdrecht. De jeugdzorg, de professionals die met kinderen werken, en bovenal de kinderen zelf, die vaak te jong zijn om voor hun belangen op te komen, verdienen deze aandacht. Daarbij is het jeugdrecht een prachtig onderzoeksdomein waar nog veel onderzoek te wensen valt. Ik zal me zelf de komende jaren in elk geval inspannen om als onderzoeker een aandeel te blijven leveren aan praktijkontwikkelingen, en tegelijk nieuwe ontwikkelingen – op wetgevingsterrein of anderszins - proberen te stimuleren.

Ik dank u voor uw aandacht.

